

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን ሃይማኖትና ሥርዓት
The Ethiopian Orthodox Tewahido Church Faith and Order
www.ethiopianorthodox.org

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በውጭው ዓለም
ያሳለፈችው ታሪክ እስካሁኑ ዘመን ድረስ ባጭሩ

በአደ ማርያም እጅጉ ረታ

በቅድስት ሀገር ኢየሩሳሌም

የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ከሀገራችን ውጭ መስፋፋት የጀመረችው ገና ከጥንቱ ነው። ለመጀመሪያም ጊዜ በአራተኛው ክፍለ ዘመን በቅድስት ሀገር ኢየሩሳሌም ኢትዮጵያውያን ገዳማት መሥርተው እንደነበር በ386 (እ.አ.አ) በኢየሩሳሌም የነበረው የላቲን ቤተ ክርስቲያን አባት ቅዱስ ጅሮም ጽፎታል። በዘመን የቀደሙ ደጋጉቹ አባቶቻችን ወደ ኢየሩሳሌም በመሄድ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በተወለደበት በቤተ ልሔም ፤ በተጠመቀበት በዮርዳኖስ ፤ በተሰቀለበት በቀራንዮ ፤ በጎልጎታ ፤ እንዲሁም በጌቴ ሴማኒ እ መቤታችን ተቀብራ በነበረችበት፤ በጽዮን ተራራ ፤ አብርሃም ልጁን ይስሐቅን መስዋዕት ባቀረበበት ወዘተ. . . በመሳሰሉት ቦታዎች ገዳማትን መሠረቱ። ይህን በሚያደርጉበት ጊዜ የኢትዮጵያውያን ነገሥታት ዕርዳታ አልተለያቸውም ነበር።

ለምሳሌ ዐፄ ካሌብ መንበረ መንግሥታቸውን ትተው ወደ ምነና ወደ አባ ጴንጤሌዎን ገዳም ሲሄዱ የንግሥና ዘውዳቸውን በቀራንዮ ባለው የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ይቀመጥ ዘንድ ልከዋል። በዛጌ ዘመን መንግሥትም ንጉሥ ሐርቤ (11ኛው ክፍለ ዘመን) በገንዘብ በሁሉም በሚያስፈልጋቸው ይረዳ እንደነበርና ከሌሎች ሀገሮች ጋር በገዳሙ አማካኝነት ግንኙነቱን ይፈጽም ነበር። እንደ አውሮጳ አቆጣጠር በ1422 አካባቢ ሠልጣን ባርቢ ጌታችን የተቀበረበትን ቦታ በዘጋ ጊዜ ፤ ከዚህ አድራጎቱ ካልተቆጠበ ድርጊቷ ወደ ጦርነት እንደሚያመራና ባስቸኳይ እንዲከፈት ዐፄ ይስሐቅ አድርገዋል። በ14ኛው ክፍለ ዘመንም ዐፄ ዘርዐ ያዕቆብ በገንዘብም ሆነ በማንኛውም ነገር ይረዷቸው ነበር። እንዲያውም ከዘይላ ከሚገኘው ቀረጥ 100 ወቂት ወርቅ በየሁለት ዓመቱ እንዲላክላቸው አድርገዋል። ደብዳቤና መጻሕፍትን በመላክም ያበረታቱዋቸው ነበር።

በ16ኛው ክፍለ ዘመን በግራኝ አህመድ ወረራ የተነሳ በኢትዮጵያ መንግሥትና በኢየሩሳሌም በነበሩ አባቶች መሐከል የነበረው ግንኙነት በመቋረጡ ከፍ ያለ ችግር ላይ ወደቁ። በገንዘብም እጦት በምግብም ችግር የተነሳ ከጥቂቶቹ በስተቀር ብዙዎቹ ወደ ሌላ ሀገሮች እየተሰደዱ ሄዱ። የቁጥራቸውን ማነስና፣ አቅም እንደሌላቸው የተረዱት የግሪክና የአርመን ቤተ ክርስቲያኖች እነዚህን ታሪካዊ ቦታዎች ለመንከባከብ ፤ ለመጠበቅ በሚል ሰብብ በቱርክ ፍርድ ቤት ሙግት ጀምረው ግሪኮች አሸነፉ። የተሸነፉት አርመኖችም ተስፋ ሳይቆርጡ የተቀሩትን ቦታዎች በዘዴ ለመውሰድ በችግር ላይ ያሉትን አባቶች ሊረዱዋቸው እንደፈለጉ ሆነው ቀረቡዋቸው። በምግባቸውም በሌላም በሚያስፈልጋቸው አየረዱ በዘዴ ከእጃቸው ጌታችን የተቀበረበትን ዋናው ቦታ ለእነሱ ወስደው ትንሽ የመጸለያ ቦታ ተውላቸው። የሆኖ ሆኖ ግራኝ ድል ተደርጎ መንግሥት እየተጠናከረ ሲመጣ፣ አባቶችም ወደ ቅድስት ሀገር ኢየሩሳሌም እየተመለሱ አንዳንዶቹን ቦታዎች በማስመለስ አገልግሎታቸው ቀጠሉ፤ ቁጥራቸውም እየጨመረ ሄደ።

በ1774 እ.አ.አ ኢብራሂም ጃዋርድ የሚባል ግብጻዊ በእንግድነት መጥቶ በዴር ሱልጣን ገዳም ተቀመጠ። እሱም በእንግድነቱ ጊዜ የኢትዮጵያውያኑን ችግርና ድክመት ተገንዝቦ ፤ ከሌሎች ግብጻውያን ጋር በመተባበር ቦታውን ለመንጠቅ በተደረገው ግጭት ብዙ አባቶች እየተጎዱ ሲኖሩ ሁኔታው ከዚያ ጊዜ አንስቶ እልባት ስላላገኘ ይኸው አሁንም በየዓመቱ ተመሳሳይ ግጭት ይታያል። ይህ በእንዲህ እያለ በዚያን ጊዜ ዘመን መሳፍንት የሚባለው ክፍለ ዘመን ስለነበር አሁንም አባቶቻችን እርዳታ ባለማግኘታቸው ችግር ላይ ወደቁ። ብዙዎችም አባቶች በ1838 እ.አ.አ አካባቢ በተነሳው የተላላፊ በሽታ አለቁ። ይህንንም አጋጣሚ በመጠቀም ግብጻውያኑ የኢትዮጵያውያኑ እቃዎች ተላላፊ በሽታው እንዲሰፋፋ ያደርጋሉና እናቃጥላቸው በማለት በወቅቱ በጦርነት ድል አድርጎ ኢየሩሳሌምን የያዘውን ግብጻዊው ኢብራሂም ፓሻን በማስፈቀድ፤ ባለቤትነታችንን የሚያረጋግጡትን ሰነዶች ሰብስበው አቃጠሏቸው። ከዚያ ጊዜ ጀምሮም ግብጻቹ ንብረታችንን ወሰዱ። በ1862 ፌይን የተባለው የእንግሊዝ ቆንሰል ለሰር ቦላር ግብጻውያኑ በኢትዮጵያ ላይ ስለሚያድርሱት በደል እንዲህ በማለት ጽፏል «ለእርስዎ ላሳውቅ የምፈልገው ግብ

ጸውያኑ በአበሻ ሰዎች ላይ ይህ ነው የማይባል ግፍ እየፈጸመ ነው፤ ወንድና ሴቶችን አለምንም ልዩነት እየደበደቧቸው ነው። ከሁሉም በላይ ግብጻውያኑ የአበሻዎቹን ቤተ ክርስቲያን ቁልፍ ሰብረዋል።

በፓሻውም አለመኖር የተነሳ እኔ ምንም እርዳታ ላደርግላቸው አልቻልኩም... አለመታደል ሆኖ ይህ አንዱ ሁኔታ ጭካኔ ከምንም የበለጠ ለወደፊቱ ቀጣይ ችግሮች አስተዋጽኦ ያደርጋል። ይህንንም አጋጣሚ በመጠቀም አርመኖቹና ግብጻቾችም አዲስ ፍርድ ገምድል ሥራ በአበሻዎቹ ላይ እያካሄዱ ነው።» ለዚህም ነው የግብጹ ፓትርያርክ ቄርሎስ ኢትዮጵያን ሊጎበኙ በመጡበት ወቅት ዐፄ ቴዎድሮስ «... እናንት ሸረኞች፣ እርጉም ግብጻች። በራስ አሊ ጊዜ ከአስላሙ መሪ ጋር በመሆን በኢየሩሳሌም በሚኖሩት አባቶች ላይ ሰይጣናዊ የሆነ ምክር መከራችሁ። ገረፋችኋቸው፣ ካሉበትም አስወጣችኋቸው፣ መጻሕፍታቸውንና ማሰረጃዎቻቸውን አቃጥላችሁ ቦታችንን ቀማችሁን» በማለት የተናገሩት።

በ1867 የአንግሊካን ቤተ ክርስቲያን ቄስ ማሌት በማስታወሻቸው ላይ «እነዚያን ምስኪን አበሻዎች በጌታችን በተቀበረበት ቤተ ክርስቲያን አደባባይ፣ መተላለፊያ ላይ መንፈሳቸው በተሰበረ ሁኔታ በጸሎት እየተማጸኑ ፊታቸውን ወደ ግድግዳው ቆመው አየሁ። ትዕግስታቸውና ፍጹም ታዛዥነታቸው ካሉበት የተሻለ እድል ሊኖራቸው በተገባ ነበር፤ ይህን ችግራቸውን በመመልከት የብሪታንያ መንግሥት ሊረዳቸው ይገባል» በማለት ዘግበዋል።

የሆኖ ሆኖ በ19ኛው ክፍለ ዘመን ጀምሮ ግን የነገሡት ነገሥታት በገንዘብ ሆነ በሐሳብ መርዳት ስለጀመሩ ሁኔታዎች እየተለወጡ መጡ። ዐፄ ቴዎድሮስ በኢየሩሳሌም ለሚገኙት አባቶች ምንም ማድረግ ሳይችሉም የአንግሊካን መንግሥት እንዲንከባከባቸውና ጉዳያቸውን እንዲያስፈጽሟቸው አድርገዋል። ይህም በዐፄ ቴዎድሮስና በአንግሊካኖች መካከል በተፈጠረው አለመግባባት የዲፕሎማቲክ ግንኙነቱ እስኪቋረጥ ድረስ ቀጥሏል። ከዐፄ ቴዎድሮስ በኋላ የነገሡት ዐፄ ዮሐንስ 4ኛ በየጊዜው በደብዳቤ በማሰረታታት በገንዘብም ከመርዳት በተጨማሪ በኢየሩሳሌም የኢትዮጵያ ጎዳና ተብሎ በኋላ በተሰየመው መንገድ ላይ ቤተ ክርስቲያን (ደብረ ገነት ኪዳነ ምህረት) ይታነጽ ዘንድ ከቱርኮች ጋር ሲዋጉ የተማረከ 6 ሳጥን ወርቅ ወደ ኢየሩሳሌም ልከዋል።

ዐፄ ዮሐንስ ካረፉ በኋላ ንጉሠ ነገሥት ተብለው ዘውዱን የጫኑት ዐፄ ምኒልክ በኢየሩሳሌም የኢትዮጵያ ገዳማት የሚኖሩት አባቶች እነዚያን ታሪካዊ የሆኑ ቦታዎች ለተከታይ ትውልድ ለማስተላለፍ ሲጠብቁ የሚበሉትም ሆነ የሚለብሱት እያጡ ከአርመን ገዳም በሚሰጣቸው መቁነን ብቻ እየኖሩ ከፍ ያለ ችግር እንደደረሰባቸው ሁኔታውን በማጤን ዐፄ ምኒልክ ከባለቤታቸው ከእቴጌ ጣይቱ ጋር በመሆን ቋሚ የሆነ የገቢ ምንጭ እንዲኖራቸው ለማድረግ ቆርጠው ተነሡ። በመጀመሪያ ዐፄ ዮሐንስ አስጀምረውት የነበረውን የደብረ ገነት ኪዳነ ምህረት ቤተ ክርስቲያን እንዲያልቅ ገንዘብ ላኩ።

በ1895/6 እቴጌ ጣይቱ በኢየሩሳሌም ለሚኖሩት ኢትዮጵያውያን ቋሚ ገቢ እንዲኖራቸው በማሰብ እዚያው ኢየሩሳሌም ውስጥ ሕንጻ ተሠርቶ የሚከራይበት መሬት እና ተጨማሪ ሌላ ባለሁለት ፎቅ ሕንጻ በዚያው ዓመት በመግዛት አበርክተዋል። በመቀጠልም ዐፄ ምኒልክ ግንቦት 14 ቀን 1905 እ.ኤ.አ በኢየሩሳሌም ለሚኖሩት ኢትዮጵያውያን 200,000 ማርትሬዛ ብር ሰጥተዋል። ይህ ገንዘብ በባንክ ተቀምጦ ከሚገኘው ወለድ ማኅበረሰቡ እንዲጠቀምበት አድርገዋል። ርዳታቸውም በዚህ አላበቃም ፤ በዓመቱ ሌላ ሁለት ሕንጻዎችን አሠርተው ለገዳሙ አበርክተዋል። በተጨማሪም ሌላ 100,000 ማርትሬዛ ብር ለገዳሙ ዕድሳት ለግሰዋል። በኢትዮጵያና በግብጽ መሐከል በዴር ሡልጣን የተነሳውን ችግር በዲፕሎማሲያዊ መንገድ አልባት እንዲገኝለት በማሰብ ዐፄ ምኒልክ መልክተኞችን ወደ ቊርቊስጥንያ (ቱርክ)፣ ኢየሩሳሌም፣ ካይሮና ሩሲያ ከ1890 እስከ 1907 እ.ኤ.አ ልከዋል። በ1905 ዐፄ ምኒልክ ደጃዝማች መሸሻ ወርቅን ስለ ዴር ሡልጣን ጉዳይ በተመለከተ እንዲነጋገሩ ወደ ቊርቊስጥንያ ላኩ። በዚያው ዓመት ኒኮላ ጅድቭሬ የተባለ የሩሲያ ዜጋ የኢትዮጵያውያን በኢየሩሳሌም ቅዱሳን ቦታዎች የባለቤትነት መብት የሚያረጋግጡ ሰነዶችን ብዙ ገንዘብ ከፍሎ ከቊርቊስጥንያ ቤተ መዘክር (አርካይቭ) ውስጥ አገኘ። እንደሚታወቀው ሁሉ ከዚያ በቀደሙት ዘመናት ግብጻውያን ተላላፊ በሽታ ገብቷል በሚል ሰበብ ያሉትን መዛግብት ሁሉ ማቃጠላቸው ይታወቃል። ይህ የተገኘው ሰነድ ከቀረበ በኋላ በቊርቊስጥንያ የሚገኘው ፍርድ ቤት አንዱ ቁልፍ ለኢትዮጵያውያን እንዲሰጥ ቢወስንም በወቅቱ ኢየሩሳሌምን ያስተዳደር የነበረው ገዢ ለግብጻቹ ስላደላ የፍርድ ቤቱ ውሳኔ ሳይፈጸም ቀርቷል።

በ1907 ዐፄ ምኒልክ በመታመማቸው የተነሳ የዴር ሱልጣን ጉዳይ ለጊዜው ቆመ። በወቅቱ በአዲስ አበባ ቢ የነበረው የሩሲያ ዲፕሎማት ኢትዮጵያ በኢየሩሳሌም ስለተነጠቁበት ቦታዎች የሚያሳዩትንና ባለቤትነት ትዋን የሚያረጋግጡትን ማሰረጃዎች ለማግኘት የምታደርገውን ጥረቷን ለመንግሥቱ አስታወቀ።

የሩሲያ መንግሥትም ሁኔታውን ካጠና በኋላ የቀሩትን መዛግብቶች ከቱርክ ቤተ መዛግብት ለማግኘት የሚችሉውን እንደሚያደርግ አረጋገጠ። የሩሲያ መንግሥትም የሚፈለጉትን ሰነዶች ከቱርክ ቤተ መዘክር(አርካይቭ) ለማግኘት አመቺ ወቅት መጠበቅ ነበረበት። በ1910 በቱርክና በጣሊያን መካከል ጦርነት ሲነሳ ሩሲያ አጋጣሚውን በመጠቀም ገንዘብ አሰባስበው የጦር መርከብ ገዝተው ለቱርኮች ሰጡአቸው። ይህም በሁለቱ ሀገሮች መሐከል የጠበቀ ግንኙነት ለመመሥረትና ወደ ቱርክ ቤተ መዘክር ገብተው ሰነዶችን ለመመልከት እድሉን ከፈተ። እንደተጠበቀውም ሩሲያኖች ኢትዮጵያ በኢየሩሳሌም ላሉዋት ቦታዎች ባለቤትነትዋን የሚያረጋግጡትን ማስረጃዎች አገኙ። በወቅቱ ሩሲያ በኢየሩሳሌም ቤተ ክርስቲያን እንዲኖራት ትፈልግ ስለነበር ከሚመለሱት 12 ቦታዎች 2 ለሩሲያ እንዲሰጥ የሚስማሙ ከሆነ እነዚህን ማስረጃዎች ለኢትዮጵያ መንግሥት እንደሚሰጡ አስታወቁ። የኢትዮጵያ መንግሥትም በውሉ እንደሚሰማግቃል ገብቶ ሕጋዊ ስምምነት ለመፈራራም መልእክተኞች መንገድ ጀምረው የገኛ ዓለም ጦርነት በመጀመሩ መልእክተኞቹ ጉዞአቸውን አቋርጠው ተመለሱ። ከዚያም ወዲያው በመቀጠል የዛሩ ንጉሥና ቤተሰቡ በጥቅምቱ አብዮት ወቅት ተገደሉ። ከቤተሰቡ መሐከል የተረፈው ልዑል አሌክሲስ ሚካኼሎቭ ሺች እነዚያን ጠቃሚ መረጃዎች ይዞ ከሩሲያ ወጣ።

በ1924 ልዑል አሌክሲስ እነዚያን ጠቃሚ መረጃዎች በዓለም አቀፍ ሕግ ላይ ባለሙያ ለሆነው ለባርን ቦሪስ ኖድል እንዲመለከታቸውና እንዲመረምራቸው ሰጠው። ባለሙያውም ከማስረጃዎቹ እንዳገኘው «ማስረጃዎቹ እንደሚያመለክቱት ኢትዮጵያውያን በቅዱሱ ቦታዎች ላሉዋቸው ገዳማትና የጸሎት ቤት ከ1834 እና 1841 በፊት ባለቤት ለመሆናቸው አለምንም ጥርጥር ይመሰክራሉ በማለት አጠቃሎታል።» በ1925 ልዑል አሌክሲስ ወደ ኢዲስ አበባ በመምጣት እነዚህን በጣም ጠቃሚ የሆኑ ማስረጃዎች ለኢትዮጵያ መንግሥት በስጦታ አበርክቷል።

ምንም የባለቤትነታችንን መብት የሚያረጋግጡትን ሰነዶች በእጃችን ቢገቡም ችግሩ በአንጥልጥል እያለ የሁለተኛው ዓለም ጦርነት በተነሳበት ወቅት የጣሊያን መንግሥት ኢትዮጵያን ሙሉ በሙሉ ስለተቆጣጠርኩ በኢየሩሳሌም የሚገኙት የኢትዮጵያ ገዳማት ይገባኛል በማለት በወቅቱ ፓለስታይንን ታስተዳደር በነበረችው በእንግሊዝ ፍርድ ቤት ሙግት ጀመረ። እንግሊዝ የጣሊያንን ወረራ ከደገፈችው አንዷ በመሆኗና ፍርድ ቤቱም ለጣሊያን ቢፈርድም ጉዳዩ ውስብስብ ስለሆነ ውሳኔው ተፈጻሚነት እንዲኖረው ለማድረግ ጊዜ ወሰደ። በዚህ መሀል ፋሽስት ኢጣሊያ በመሸነፍ የፍርድ ቤቱ ሙግት ተዘጋ።

በ1951 አቡነ ፊልጶስ በኢየሩሳሌም የመጀመሪያው የኢትዮጵያ ሊቀ ጳጳስ ሆነው ተሹመው ሄዱ። እንደ ደረሱም ወዲያው የዴሞክራሲ ስልጣንን ጉዳይ በወቅቱ ኢየሩሳሌምን ያስተዳደር በነበረው በዮርዳኖስ መንግሥት ፍርድ ቤት ከ10 ዓመት በላይ የወሰደ የባለቤትነት ጥያቄ ድርድር አካሄደዋል። ፍርድ ቤቱም ማስረጃዎቹን ከተመለከተና ካመዛገበ በኋላ በየካቲት 22 ቀን 1961 እ.ኤ.አ. የዴሞክራሲ ስልጣን ገዳም ለኢትዮጵያውያን ይገባል በማለት ፈረደ። ፍርድቱም በመቃወም የግብጽ ፓትርያርክና ፕሬዜዳንት አብደል ናስር ለዮርዳኖስ መንግሥት ተቃውሞ አቀረቡ። የዮርዳኖስ መንግሥትም ጉዳዩ ላልተወሰነ ጊዜ እንዲቆይ ነገር ግን ሁሉ ነገር ከዚያ ቀደም ይሠራ እንደ ነበር ይቀጥል በማለት ዘግቶታል።

በዚህ መሀል በዩም ኪፑር ጦርነት ጊዜ እስራኤል ኢየሩሳሌምን ስትቆጣጠር ይህ ጉዳይ እንደገና ወደ እስራኤል መንግሥት ቀርቦ ጉዳዩን የሚያጣራ ኮሚቴ ቢቋቋምም ከመጨረሻ ውሳኔ ላይ መድረስ አልቻለም። ስለዚህም በያመቱ በሩሲካ አካባቢ ተደጋግሞ ከግብጻውያን በኩል የሚታየው ኢክርስቲያናው ባህርይ አሳዛኝና አባቶቻችንንም ለከፍተኛ አደጋ የተጋለጡ አድርጓቸዋል።

ገዳሙም እንዳለፉት ክፍለ ዘመናት በገንዘብ በኩል ያለው ችግሩ ተወግዶ በአሁኑ ወቅት ብዙ አባቶች የሚያገለግሉ ሲሆን በምድር እስራኤል ለሚኖሩም ብዙ ኢትዮጵያውያን ከፍተኛ አገልግሎት ይሰጣል። በነቢዩ ሶፎንያስም እንደተነገረው «ከኢትዮጵያ ወንዞች ማዶ የሚማልዱኝ፣ የተበተኑት ልጆቼ ቁርባኔን ያመጡልኛል» ሲል 3፤10 ባለው መሠረት በየዓመቱ ብዙ ኢትዮጵያውያን ወደ ኢየሩሳሌም በመሄድ ከበረከቱ ይሳተፋሉ፤ ቤተ ክርስቲያንም ልጆቿን በመንፈሳዊ በረከት አጥግቦ ተንከባክባ ትሸኛቸዋለች። ቤተ ክርስቲያናችንም በኢየሩሳሌም፣ በቤተልሔም ፣ በኢያሪኮና በዮርዳኖስ አገልግሎት ትሰጣለች።

እነዚህን ታላቅ የታሪክ ቦታዎች አባቶቻችን ስንት መከራ ተቀብለው እንዳስተላለፉልን እኛም እያንዳንዳችን የመጠበቅ፣ የመርዳት እንዲሁም ገዳማችንን የሚጠብቁልን አባቶች ላይ በደል ሲፈጸም መቆርቆርና በተቻለን ሁሉ ለሚገባው ክፍል አቤት ማለት ይኖርብናል። አሁንም የደጋጎቹ አባቶቻችን ጸሎት እና በረከት በእኛ ላይ ይኑር።

ቤተ ክርስቲያን በሌላው የዓለም ክፍል

የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በውጭው ዓለም ከቅድስት ሀገር ኢየሩሳሌም ሌላ የተመዘረተችው በጣም ቆይቶ ከ1600 ዓመታት በኋላ በዚህ ክፍለ ዘመን በሁለተኛው ዓለም ጦርነት ወቅት በጊዜያዊነት በእንግሊዘ፣ በኬንያ፣ በሱዳን፣ በጅቡቲ ነበር። በወቅቱ ሰደተኞች ወደ እነዚህ ሀገሮች ተሰደው ስለሄዱ ቤተ ክርስቲያንም መንጋዎቿን የመጠበቅ፣ የማጽናናት ኃላፊነት ስላለባት ተከትላቸው ተመሥርታለች።

በእንግሊዝ ሀገር የተመዘረተችው ቤተ ክርስቲያን በወቅቱ በሰደት ላይ ለነበሩት ለዐቄ ኃ/ሥላሴና ለቤተ ሰቦቻቸው ነበር። እሳቸውም በወቅቱ በኢየሩሳሌም ለነበሩት ለእጩጌ ገብረ ጊዮርጊስ አገልጋይ ካህናትና አስፈላጊውን መገልገያ ዕቃዎች እንዲልኩላቸው በጥር 13 ቀን 1929 ዓ.ም (እ.ኤ.አ) ደብዳቤ ጻፉ። በደብዳቤው መሠረት 5 ካህናትን፣ ታቦተ መድኃኔዓለምንና አስፈላጊውን ንዋየ ቅድሳት አሰዘው ወደ እንግሊዝ ሀገር ላኳቸው። ይህችም ቤተ ክርስቲያን የተመዘረተችው በባዝ ከተማ ነበር። የፋሽስት ጦር ድል ተደርጎ ነፃነት ሲመለስ በሰደት የነበረው ታቦተ መድኃኔዓለም ከ4 ዓመት በኋላ በሚያዚያ 23 ቀን 1933 ዓ.ም አዲስ አበባ ገባ። ከዚያም የምስካየ ሳዙናን መድኃኔዓለም ገዳም ተብሎ ከሰደት ኪሎ በላይ ተፈሪ መኮንን ት/ቤት ጎን ተመዘረተ።

እንዲሁም በሌሎቹ የኢትዮጵያ ጎረቤት ሀገሮች በሱዳን፣ በኬንያ፣ በጅቡቲ በጊዜያዊነት ቤተ ክርስቲያን ተመሥርታ የነበረችው ቤተ ክርስቲያን ከነፃነት በኋላ ኢትዮጵያውያን ወደ ሀገር ሲመለሱ እሷም ተመልሳለች።

የሁለተኛው ዓለም ጦርነት ኢትዮጵያ በበለጠ በሌላው ዓለም እንድትታወቅ ያደረጋት ሲሆን በተለይ በካረቢያን የሚኖሩ ዜጎች አፍሪቃ የመጀመሪያ ሀገራቸው አድረገው በማየታቸው በተለይ ኢትዮጵያን የቀደሙ አባቶቻችን ሀገር ናት በማለት የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን በዚያ እንድትመዘረትና በቅኝ ግዛትና በርቀት የተነሳ የተረሳውን እምነታቸውንና ባህላቸውን እንደገና እንዲያውቁት ጠየቁ። በጥያቄውም መሠረት በ1952 ዓ.ም (እ.ኤ.አ) የመጀመሪያው የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን በአቡነ አትናቴ ዎስና በአቶ አበራ ጀምበሬ በትሪኒዳድ፣ ቶቤጎ፣ ጉያና ተመዘረተ። ቤተ ክርስቲያን በእነዚህ ደሴቶች ላይ እየተሰፋፋች ሳለ በአሜሪካ የሚኖሩት ተመመሳሳይ ጥያቄ በማቅረባቸው በ1959 ዓ.ም (እ.ኤ.አ) ብጹአ አቡነ ቴዎፍሎስ ኒውዮርክ ከተማ ሄደው ከመሠረቱ በኋላ ወደ ትሪኒዳድ፣ ቶቤጎ፣ ጉያና በመሄድ ቤተ ክርስቲያንን ጎበኙ። ቤተ ክርስቲያንም ከዚያ ጀምሮ ወደ ሌሎቹ ደሴቶች እየተሰፋፋች በአሜሪካ ም ሌላ ግዛቶች በሎስ አንጀለስ፣ ዋሽንግተን እንዲሁም ካናዳ ተመዘረተች።

በ1970 ዓ.ም (እ.ኤ.አ) ቤተ ክርስቲያን በጃማይካ በአባ ላዕከ ማርያም ማንደፍሮ (አቡነ ይስሐቅ) ተመዘረተች። ይህ በካረቢያን የሚካሄደው የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን መስፋፋት ከሀገር ርቀው በአውሮጳ በእንግሊዝ የሚገኙት የካረቢያን ዜጎች ለእነርሱም የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን በሰንደን እንድትመዘረት ጽኑ ፍላጎት ስለነበራቸው በጃማይካ ከሚገኙት ከአባ ላዕከ ማርያም ማንደፍሮ ጋር ግንኙነት ፈጠሩ። እሳቸውም ሁኔታውን ለማጥናት በግንቦት ወር 1966 ዓ.ም (እ.ኤ.አ) ወደ እንግሊዝ ሀገር መጡ። ከጋብዟቸው ምእመናን ጋር ተገናኝተው ብዙ ምእመናንን አስተምረውና አጥምቀው ተመለሱ።

ከጥቂት ጊዜ በኋላ ተጸጽፈው ስምምነት ላይ በመድረሳቸው በጥቅምት ወር 1967 ዓ.ም (እ.ኤ.አ) አባ አረጋዊ ወ/ገብርኤል (በኋላ አቡነ ዮሐንስ) ለአገልግሎት ተልከው መጡ። እሳቸውም የካረቢያንን ተወላጆች እያስተማሩ፣ እያጠመቁ ቤተ ክርስቲያንን እያቋቋሙ ሳለ አብዮቱ ከፈነዳ በኋላ ብዙ ኢትዮጵያውያንም ከሀገር እየተሰደዱ ወደ ተለያዩ ሀገሮች ሲወጡ ብዙዎች ወደ እንግሊዝ ሀገር መጡ። በሰንደን ለካረቢያን የተመዘረተችው ቤተ ክርስቲያን አሁን ደግሞ በሰደት ያሉት ኢትዮጵያውያን ጭምር ይጠቀሙት ጀመር። አገልግሎቱ እስከዚያ ድረስ በእንግሊዘኛ ስለነበር የኢትዮጵያውያኑ ቁጥር ሲጨምር በሀገራችን ቋንቋ ለመገልገል ኢትዮጵያውያኑ ስብቻቸው በሰንደን ቤስዋተር ከ1980 ዓ.ም (እ.ኤ.አ) ጀምሮ ራሳቸውን ቻሉ። የሰንደን ደብረ ጽዮን ቅድስት ማርያም በአውሮጳ የመጀመሪያዋ ቤተ ክርስቲያን ስትሆን ከዚያ ቀጥሎ በጀርመን እንዲሁም በሌሎችም የአውሮጳ ሀገሮች ቤተ ክርስቲያን ተቋቁማለች። በአሜሪካ በብዙ ከተሞች የተቋቋመች ሲሆን፣ በአፍሪቃም በሱዳን፣ በጅቡቲ፣ በኬንያ፣ በውጋንዳ፣ በደቡብ አፍሪቃ፣ በአውስትራሊያና በመካከለኛው ምሥራቅም ለተከታይ ምእመናኖቿ አገልግሎት እየሰጠች ነው።

ወሰብሐት ለእግዚአብሔር